

Závěr

Cílem sekundární analýzy bylo hledání takových faktorů, které mohou mít významný efekt na skóre žáků dosažené v mezinárodním testování matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti PISA 2015 a zároveň jsou přímo ovlivnitelné národními autoritami, zejména Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Českou školní inspekcí. Analýza hledala faktory působící i přes stěžejní roli socioekonomického statusu žáků tak, aby bylo možné zlepšovat systém primárního vzdělávání u všech žáků bez rozdílu. Vše s ohledem na vybrané zájmové oblasti, tedy strukturu a velikost třídy a školy, kvalitu a motivovanost učitele a výukové metody, využití ICT ve výuce.

Úvodní kapitola základních zjištění se zabývala především faktory, jejichž vztah s výsledky žáků potvrdilo množství dřívějších studií a které následně vstupovaly jako kontrolní proměnné do hierarchických regresních modelů jednotlivých tematických oblastí. Mapy znázorňující výsledky žáků a jejich socioekonomický status agregovaný na úroveň krajů doplnilo představení konceptu sociálního kapitálu, jehož souvislostí se studijními úspěchy žáků se zabývala již řada autorů. Ukázalo se, že míra sociálního kapitálu v krajích může rovněž souviset s tím, jakých výsledků v nich žáci dosahují. Jednotlivé kraje se pak ve výsledcích testů liší.

Míra souvislosti socioekonomického statusu (SES) byla spolu s dalšími proměnnými testována v kontrolních modelech. Jak míra SES na úrovni žáků, tak míra SES na úrovni škol silně koreluje s výsledky žáků. Čím vyšší socioekonomický status žáka i školy, tím lepších výsledků žáci dosahují. S rostoucí heterogenitou žáků z hlediska jejich SES v rámci školy se rovněž výsledky zhoršují.

Důležitým zjištěním je zde podmíněnost efektu socioekonomického statusu žáka v závislosti na socioekonomickém statusu školy. Se vzrůstajícím SES na úrovni školy klesá efekt žákova SES na výsledky. Znamená to, že pokud žák s nízkým SES navštěvuje školu, v níž je míra SES žáků celkově vyšší, dosahuje podstatně lepších výsledků, než kdyby chodil do školy, v níž je míra SES nižší. Tento interakční efekt se ukázal být velmi silným.

Další oblastí pojící se s výsledky žáků je oblast postojů a pocitů žáků. Z modelů vyplynulo, že čím vyšší vyjádřili žáci motivovanost a naopak čím menší uvedli celkovou nervozitu, tím lepších výsledků dosáhli. Také efekt motivovanosti žáků může být podmíněn mírou SES ve školách. Největší efekt na výsledky měla motivovanost u žáků navštěvujících školy s nižší mírou SES. Pokud žák chodí do školy složené z žáků s nižším SES, jeho motivace s výsledky souvisí více, než kdyby navštěvoval školu, v níž je míra SES vyšší.

V rámci tematické oblasti velikosti a složení tříd a škol byly zkoumány faktory vztahující se k prostředí třídy a školy a jejich propojení s výsledky žáků. Již v rámci deskriptivní části bylo poukázáno na to, jak se liší výsledky žáků různě velkých škol v rámci větších a menších měst. Velikost města se rovněž ukázala být významným prediktorem výsledku žáků v prvním z modelů. Tato souvislost ale zmizela se zahrnutím kontrolních proměnných do analýzy. Zdá se, že to, co způsobuje rozdíl ve výsledcích škol v menších a větších městech, je socioekonomické složení jejich žáků.

Z charakteru šetření PISA nelze zkoumat, nakolik samotná velikost třídy podmiňuje výsledky žáků. Při pohledu na výsledky žáků v různě velkých třídách se může zdát, že ti žáci, kteří navštěvují průměrně větší třídy, dosahují lepších výsledků. Pokud ovšem přihlédneme k tomu, že se velikost tříd v rámci různých typů škol liší, zjistíme, že jsou to pouze žáci průměrně větších tříd v gymnáziích, kteří v porovnání s žáky tříd menších dosahují lepších výsledků. U ostatních typů škol už velikost třídy s výsledky testů nesouvisí. Z této korelace ale nemůžeme vyvodit žádnou příčinnou souvislost, že zvýšením počtu žáků v gymnaziálních třídách docílíme lepšího skóre.

Dalším zjištěním v rámci této zkoumané oblasti byla souvislost žáky vnímaného kázeňského klima v přírodovědných hodinách s výsledky v oblasti přírodovědné gramotnosti. Ukázalo se, že větší míra kázně v hodinách přírodovědy koreluje s lepšími výsledky žáků. Podobný vztah se ukázal i v případě vyšší průměrné míry kázně v přírodovědných hodinách na úrovni škol.

V další tematické oblasti byla analyzována dostupnost a využívání informačních a komunikačních technologií (ICT) na školách. Z deskriptivní části vyplynulo, že dostupnost ICT vybavení na některých čes-